

TUKATE
MIRIJA
YA
UNYONYAJI

TUKATE
MIRIJA
YA
UNYONYAJI

**Hotuba ya Mwalimu Julius K. Nyerere
akipendakeza Azimio la Arusha**

Julius K. Nyerere

Kutoka Kavazini Na.1
2017

Kimechapishwa na Kavazi la Mwalimu Nyerere

Toleo la kwanza 2017

Chapisho la Pili 2018

© **Kavazi la Mwalimu Nyerere**

ISBN: 978-9976-9903-6-2

Kitabu hiki kimechapishwa kwa hisani ya

Rosa Luxembourg Stiftung (RLS) inayofadhiliwa na Wizara ya Ushirikiano

wa Kiuchumi na Maendeleo ya Kijerumani.

Kimechapwa na Inter Press of Tanzania Ltd. Dar es Salaam.

Dibaji

Neno la Utangulizi

Kutoka Kavazini ni mfuatano (series) mpya wa machapisho ya Kavazi la Mwalimu Nyerere ambao tunauzindua rasmi kwa kuchapisha hotuba ya kihistoria aliyotoa Mwalimu Nyerere wakati akipendekeza Azimio la Arusha mbele ya wajumbe wa Halmashauri Kuu ya Taifa ya TANU siku ya tarehe 26 Januari 1967. Kama tulivyoeleza mwanzoni mwa mwaka huu, kwetu sisi, Kavazini, uzinduzi wa Mfuatano huu ni sehemu ya maadhimisho ya miaka 50 ya Azimio.

Kama ilivyokuwa kwa machapisho mengine, Kutoka Kavazini ni mfululizo wa machapisho ya Kavazi yatakayotumika kusambaza matunda ya utafiti wa wanazuoni wanaoandika biografia ya Mwalimu. Matumaini yetu ni kwamba usambazaji wa nyaraka tulizogundua katika utafiti wetu utasaidia kizazi hiki na vizazi vijavyo kujua na kuchambua historia ya nchi yao, hususan kupitia nyaraka mbalimbali za Mwalimu pamoja na zile zilizoandikwa na wengine juu yake. Tofauti na watafiti wengine, sio nia yetu kuhodhi nyaraka tulizogundua katika utafiti wetu kana kwamba ni mali yetu. Nia yetu hasa ni kuzihifadhi nyaraka hizi kwenye Kavazi la Mwalimu Nyerere na kuwawezesha wanazuoni na watafiti kuzisoma na kuzichambua ili waweze kujua na kuwajua Waafrika historia halisi ya bara lao.

Hotuba ya Azimio

Hotuba ya Mwalimu Nyerere, inayochapishwa kwa mara ya kwanza katika chapisho hili, ina nafasi ya kipekee katika historia ya nchi yetu. Suala la Ujamaa halikuwepo katika ajenda ya mkutano wa Halmashauri Kuu ya TANU. Awali mkutano huo ulikuwa umepangwa kufanyika huko Tabora mnamo Machi 1967. Lakini mwezi Januari 1967 kulikuwa na mkutano wa Makatibu wa TANU wa mikoa ambao pia walikuwa na kofia ya Ukuu wa Mkoa (regional commissioner) uliofanyika mjini Arusha. Kwa hivyo, kwa mujibu wa maelezo ya Mwalimu, iliamuliwa kwamba mkutano wa Halmashauri Kuu pia nao ufanyike Arusha wakati huohuo ili kupunguza gharama na misululu ya vikao.

Mwalimu alizungumzia kwa mara ya kwanza kuhusu Ujamaa akiwa anafungua mkutano wa wakuu wa mikoa tarehe 22 Januari 1967. Hatuna kumbukumbu za hotuba aliyoitoa siku hiyo isipokuwa inaelekea Mzee F. Lwanyantika Masha, ambaye wakati ule alikuwa Publicity Secretary wa TANU, aliirekodi na kuitafsiri katika lugha ya Kiingereza na baadaye aliamua kuchapisha sehemu kubwa ya hotuba hiyo katika kijitabu chake kiitwacho 'The Story of the Arusha Declaration (1967)' kilichochapishwa 2011. Hotuba aliyoitoa Mwalimu mbele ya Halmashauri Kuu, ambayo iliwekwa katika kumbukumbu za mkutano huo wa tarehe 26 Januari 1967, na ambayo tuliipata kutoka katika maktaba ya Mwalimu huko Butiama, ilikuwa sawa na ile aliyoitoa mbele ya mkutano wa wakuu wa mikoa.

Katika hotuba hii, Mwalimu amezungumzia mambo matatu. Mosi, maana ya Ujamaa, pili, mtazamo wa kujitegemea na, tatu, chombo kinachotakiwa kuongoza ujenzi wa Ujamaa nchini. Akizungumzia maana ya Ujamaa, Mwalimu anasisitiza juu ya aina mbili za unyonyaji: a) unyonyaji wa Taifa moja kulinyonya Taifa jingine kwa maana ya ubeberu ambao unaendelea hata baada ya nchi zilizotawaliwa kupata uhuru wa bendera na b) unyonyaji wa ndani ya nchi ambapo tabaka moja hulinyonya tabaka jingine, yaani tabaka la wasiofanya kazi kulinyonya tabaka la wafanyakazi au kwa msamiati wa leo tunaweza kuliita tabaka la wavujajasho. Katika kuelezea namna taifa moja

---

linavyolinyonya jingine Mwalimu alitumia mfano wa wazee wa Kizanaki na tabia yao ya kunywa pombe iliyoko kwenye mitungi wakitumia mirija. Ili wazee hao waweze kunyonya vizuri pombe hiyo, wako watu maalum ambao wana jukumu la kuchemsha maji kwa sababu pombe hiyo hutiwa maji ya moto na pia wako watu ambao huonja pombe ili wazee wapate pombe nzuri. Kazi ya wazee ni kukaa kwenye kivuli na “kufyonza tu” pombe. Mwalimu akazifananisha nchi za kibeberu na hao wazee na viongozi wa ndani kama waandaaji na waonjaji tu wa pombe. “Sisi [kwa maana ya viongozi] ni wa kuangalia kuwa chungu kina pombe na mitungi mingi ina pombe. Wao wanakuja kukagua na wengine wanakuja kumwona President na kumwuliza kama mambo ni sawa sawa. Nawaambia mambo ni safi. ... Tunawapa uhakikisho wasiwe na wasiwasi juu ya mirija yao.”

Huu mfano wa pombe na utumiaji wa mirija kunyonya pombe ndio uliozaa msamiati wa kisiasa wa neno “mirija” na dhana ya unyonyaji. Ni mfano mzuri sana wa kuonyesha jinsi lugha yoyote inavyokuwa kutokana na uhalisia wa mapambano ya kijamii na hali halisi ya wakati.

Jambo la pili alilozungumzia Mwalimu ni kuhusu mtazamo wa kujitegemea. Mwalimu alisisitiza kwamba tukiendelea kutegemea misaada kutoka nje tutahatarisha uhuru wetu na hasa uwezo wetu wa kujiamulia mambo yetu wenyewe. Akifananisha misaada kutoka nchi za kibeberu na zaka zitolewazo kanisani kila Jumapili, Mwalimu alibainisha kwamba hakuna nchi iliyoendelea kwa “zaka za Jumapili” kwa sababu wanaotoa misaada ya shilingi moja wanachuma mamilioni ya hela kutokana na unyonyaji wa jasho la watu wetu na utajiri wa nchi.

Baada ya kugusia masharti ya uongozi, tulioyazungumzia katika chapisho la ‘Kavazi Occasional Paper, No. 5 (2017); Mwalimu alizungumzia suala zima la uongozi na maana yake. Katika hili Mwalimu alibuni dhana muhimu kwamba ili kuweza kujenga Ujamaa hakuna budi kuwa na chombo cha kuongoza ujenzi wake. Na chombo hicho sio kingine isipokuwa chama cha TANU. Ili kumudu uongozi wa ujenzi wa Ujamaa, Mwalimu alitega swali kwa kuwauliza wajumbe: “Kama hii ndiyo siasa tunayotaka ya Ujamaa na

---

Kujitegemea, TANU ni chombo ambacho kinafanana na shabaha hizi au tukiunde upya?”

Hili swali la Mwalimu ni muhimu sana na hatuna budi kulitafakari na kulijadili upya hasa wakati huu ikiwa kweli tunataka kujenga uchumi usiokuwa tegemezi na utakaowanufaisha wananchi walio wengi, au wavujajasho. Ili kujenga jamii ya aina hiyo inabidi tujiulize: tunahitaji uongozi wa aina gani? Kwanza, uongozi anaozungumzia Mwalimu ni uongozi wa chombo na sio mtu binafsi hata kama kiongozi huyo ni mwenye busara kiasi gani. Na pili chombo anachokizungumzia Mwalimu hakiwezi kikawa chombo chochote isipokuwa ni kile ambacho kimeundwa mahsusi kwa ajili ya kazi hiyo moja ya kuongoza mapambano ya kujenga Ujamaa. Ujamaa haujengwi na wasamaria wema au viongozi wenye uchungu na nchi, ingawa nao pia wana nafasi yao: lakini unajengwa na chama chenye mwelekeo, msimamo na mtazamo unaotokana na itikadi ya wavujajasho na nadharia ya kisanyansi. Hili ni funzo mojawapo ambalo linalotokana na hotuba hiyo ya Mwalimu. Tujikumbushe alichosema Amilcar Cabral, mwanamapinduzi mashuhuri. Alisema: Ingawa kuna mapinduzi mengi yamefanyika bila kuongozwa na nadharia ya kimapinduzi, yeye hajawahi kuona mapinduzi yaliyofanikiwa bila ya kuongozwa na nadharia ya kimapinduzi.

Hotuba hii ya Mwalimu, aliyoitoa nusu karne iliyopita, inatoa nafasi nyingine ya kutufikirisha na kutuongoza kila tutakapokuwa tunatafakari jinsi ya kuendeleza ukombozi wa wavujajasho kwa kutumia itikadi na nadharia ya kimapinduzi. Aidha, hotuba hii inatuelekeza jinsi ya kupanga mikakati ya kimapinduzi kwa sababu mapinduzi, hususan mapambano dhidi ya ubeberu na vibaraka wake, sio lelemama na hayaji kwa kulalama.

Issa Shivji

Mkurugenzi wa Kavazi la Mwalimu Nyerere.

Agosti 2017.

MKUTANO WA HALMASHAURI KUU YA TAIFA 26 JANUARI-28 JANUARI, 1967 ARUSHA

HOTUBA YA BABA WA TAIFA

Wananchi:

Safari hii tuna mikutano miwili inayofanyika hapa mjini Arusha. Mmoja ni wa Waandishi wa Mikoa ambao hasa wanazungumza mambo yao ya Mikoa. Siku chache zilizopita Kamati Kuu ilifikiri ingekuwa vizuri wajumbe wa Halmashauri Kuu ya Taifa wahudhurie mkutano huo ili nao wafaidi. Lakini Mkutano wa Halmashauri Kuu ya Taifa ulikuwa umepangwa ufanyike mjini Tabora kuanzia tarehe 1 March, 1967. Kuletewa habari nikaona kuwa kama tutakuwa Arusha wote itafaa tumalize habari zote hapa badala ya kufunga tena safari kwenda Tabora. Hii ikawa pia hatua ya kupunguza idadi ya mikutano maana kuna manung'uniko kwamba mikutano imekuwa mingi mno. Kwa hiyo tukapanga Mkutano wa Makamishna wa Mikoa ufanyike mjini Arusha tarehe 23-25 Februari, 1967 na mkutano wa Halmashauri Kuu ya Taifa ufanyike mjini Arusha tarehe 26-28 Februari, 1967.

Kama Mwenyekiti, naomba radhi viongozi pamoja na wanachama wa Tabora kwa vile mkutano huu haukufanyika mjini Tabora kama ilivyokusudiwa hapo mwanzoni. Pia nawaomba radhi Wajumbe wa Halmashauri Kuu ya Taifa kwa taarifa hii ya ghafla ya kuitisha Mkutano Mkuu.

Hotuba niliyotoa wakati nilipofungua mkutano wa Makamishna wa Mikoa ilikuwa na maneno ambayo ningeyasema katika kufungua mkutano huu wa Halmashauri Kuu ya Taifa. Makamishna wa Mikoa walikwisha sikia yote. Wanaweza kutoka iwapo wanapendelea kufanya hivyo. Lakini baadhi

ya mambo niliyoyasema sidhani watapendelea kutoka nje. Sikugundua nimesema mambo mazito yaliyowafanya wengine wasilale usingizi kwa siku hizi mbili tatu zilizopita. Maneno yale niliyoyasema yanahusu mkutano huu wa Hamashauri Kuu ya Taifa na siyo mkutano ule wa Makamishna wa Mkoa tu.

Mkutano wa Tabora, 1958

Mnamo mwaka 1958, mwezi Januari kama huu, Chama chetu kilifanya mkutano mkubwa mjini Tabora. Kusema kweli kama mkutano huu ungefanywa tena pale, Tabora ingekuwa na historia kubwa sana. Ilikuwa mwezi wa Januari, 1958, baada ya kuendelea na Chama chetu kwa muda miaka minne tuliona ni heri kutoa tamshi la kutikisa nchi. Tungefanya makosa makubwa kama tungeacha mambo yasiende motomoto. Tukatia motomoto na tukafaulu. Mwaka 1960 tukaingia serikalini na mwaka 1961 tukajitawala.

Hatua Nyingine

Sasa ni miaka mitano imepita tangu kujitawala. Tumepitia njia ndefu na mawazo kidogo yaliyogawanyika juu ya maana ya kujitawala. Kila mtu alifikiria nafsi yake nini uhuru utamletea. Baada ya miaka mitano tumeelewa misukosuko ya Uhuru na tufikirie hatua ya kujisukuma tena mbele. Mkutano huu leo ufikirie mambo ya kujenga moyo mpya na upitishie maazimio ambayo yatasukuma mbele maendeleo ya Uhuru wetu.

Katika mkutano huu tutazungumza mambo makubwa matatu, Kwanza ni ujamaa - tuelewe ni nini maana ya Ujamaa. Pili, njia na utaratibu wa kutufaa, yaani siasa ya kujitegemea. Tatu, umuhimu wa Chama chetu katika kutekeleza siasa ya Ujamaa na kujitegemea. Hayo ndiyo nitakayoyasema ili tutoke hapa na mwanga wa kutosha.

Siasa ya Ujamaa

Tangu tutamke kwamba itaundwa Tume ya Ujamaa wa watu wameomba sana Tume hiyo iletwe mapema ili ieleze wananchi nini maana ya Ujamaa na jinsi ya kuutumiza. Kwa sababu mbali mbali nilichelewa kuiunda Tume hiyo. Itakumbukwa kuwa tulipounda Tume ya Chama Kimoja hatukuituma ituambie ni mpango gani utakaotumika. Tuliipa Tume hiyo mpango kamili, na kazi ya Tume ikawa ni kusafisha na kuweka lugha ya mpango tu. Kwa hiyo, hata kama nimechelewa kuunda Tume ya Ujamaa hatuwezi kukwepa kazi yetu ya kufafanua kwa makini kabisa nini maana ya ujamaa na jinsi ya kuutekeleza. Kazi yangu sasa ni kueleza maana ya ujamaa ili sote tuelewe. Iwapo Tume itaundwa baadaye, itatusaidia.

Ukoloni na Unyonyaji

Ujamaa si jambo gumu kueleza. Jambo hili ni la wazi wazi na la dhahiri kabisa. Si jambo la ajabu. Wote tunaliamini na tumelitangaza. Kwanza tulikazana sana kwa imani na vitendo mpaka tukaleta Uhuru. Kitu ukoloni hatukikubali maana kinaambatana na unyonyaji. Maana moja ya ukoloni ni kwamba Taifa moja linatawala Taifa jingine kwa faida ya lile Taifa linalotawala. Waingereza walitawala Zambia, Rhodesia na Tanganyika kwa manufaa ya Waingereza. Ilibidi tununue vitu kutoka Uingereza. Sisi tukawa shamba la Mwingereza. Jasho letu likaliwa na Waingereza. Tukaona ukoloni ni mbaya, tukaamua kuung'oa. Sisi tulikataa kunyonywa. Mara nyingi Uingereza imejitetea kuwa hainyonyi makoloni, Lakini ukweli wenyewe ni kwamba ukifika Uingereza utaona majengo na kadhalika yaliyotokana na kunyonya makoloni yake. Kwa hiyo tukaondoa ukoloni - bendera ya Uingereza iliteremshwa na badala yake tukapandisha bendera ya Tanganyika huru. Lakini tuki-chungua Waingereza kwa makini kimepungua kipi katika ule mlo wao unaotokana na unyonyaji? Humu nchini, mashamba wanayo; benki zao zipo; meli zao huja na kusomba vitu; na kadhalika. Sisi hatuna meli. Pia wanaweza kupandisha au kupunguza bei ya vitu bila kutuuliza.

Bendera yetu inapepea, Raisi tunaye, na tunacho kiti katika Umoja wa Mataifa. Lakini bado hatujawa sawa na Waingereza. Wao wana mabiashara hapa, lakini sisi hatuna mabiashara ndani ya Uingereza.

Mirija

Kuna mfano mmoja ambao nadhani utasaidia sana kueleza jambo la unyonyaji. Wazee wa Uzanaki hunywa pombe kutoka katika chungu kimoja kwa kutumia mirija. Kila mzee huwa na mrija wake. Wazee hao kutwa wananyonya pombe chini ya kivuli. Huko ndani kuna mitungi ya pombe. Kuna watu kazi yao ni kuchemsha maji, maana pombe hiyo hutiwa maji ya moto. Kuna watu kazi yao ni kuona kuwa pombe haipungui katika chungu. Wengine wanashughulika na uonjaji ili kuwapatia wazee pombe nzuri. Wazee wanakaa na kufyonza tu. Kuna mwiko kuwa huwezi kushika mrija wa mtu mwingine; labda tu kusaidia kuondoa machicha ndani ya mrija.

Sisi tunajitawala kweli? Hapa kwetu kuna mirija tele. Mirija ya Germany, Marekani, Uingereza, na kadhalika. Sisi hatuna kimrija hata kimoja kinachokwenda Uingereza au mahali pengine. Tuliwaahidi kama mirija yao itaendelea kuwepo baada ya Uhuru. Amani itakuwepo ili wasiwe na wasiwasi au mashaka. Wananchi wa Algeria iliwabidi kupigana maana mirija ilikuwa mikubwa mno kiasi ambacho waliamua kuikata mirija hiyo moja kwa moja. Tukajitawala na tukawa mwanachama wa Umoja wa Mataifa. Tunaanza kusema sisi ni kama waandazi. Sisi ni wa kuangalia kuwa chungu kina pombe na mitungi mingine ina pombe. Wao wanakuja kukagua na wengine wanakuja kumwona President na kumwuliza kama mambo ni sawa sawa. Nawaambia mambo ni safi. Wanauliza, "can we invest more?" nawajibu "yes". Wanauliza tulete mirija zaidi? Nami nawajibu leteni. Wanauliza "what about NUTA. ...." Nawajibu, "dont worry about NUTA..." Yaani wanauliza vipi NUTA, nami nawajibu wasiwe na wasi wasi juu ya NUTA. Tunawapa uhakikisho wasiwe na wasi wasi juu ya mirija yao.

Ukoloni wa kwanza umeondoka lakini mtindo wa nchi moja kunyonya nyingine upo. Sisi tuna ugomvi gani na Bwana Wilson? Mimi nina mirija Uingereza? La hasha! Huko Uingereza wanaamua kitu katika Cabinet au chama chao bila ya kuuliza kama Julius atapenda au hatapenda. Hili ni jambo lenye manufaa kwa Waingereza. Sisi tunasema tung'oe mrija huu. Mimi nasema ni hatari maana Wilson hatapenda au Johnson hatapenda. Kuna mfano mmoja hapa ambao ningependa kuwaelezeni. Serikali yetu ilikuwa na shabaha ya kuchukua sehemu ya ardhi ya shamba la mtu mmoja aliyetoka nchi kubwa. Huu ni mrija ambao tulitaka kuukata. Tulikata shauri kukata mrija huu, na ardhi ikachukuliwa na serikali. Baada tu ya siku chache tukapata habari kuwa balozi wetu alipewa onyo kali na serikali ya nchi ile kubwa kwamba kama serikali yetu itaendelea kunyang'anya mali za raia wa nchi hiyo kubwa misaada itasimamishwa. Mnaona jinsi nchi zinazonyonya zinavyotisha nchi zinazonyonywa!

Lazima iwe shabaha ya TANU kuona kuwa Uhuru wetu na uhusiano wetu na nchi nyingine ni lazima uwe wa usawa. Kusiwe na mtindo wa nchi moja kunyonya nyingine. Kule Ulaya Wafaransa nao wamo mbioni kukata mirija inayonyonya nchi yao. Lazima iwe siasa ya TANU na serikali kukataa kunyonywa. Wala hatutaki Tanzania kunyonya Taifa jingine. Si jambo gumu kueleza maana ya unyonyaji. Hatuwezi kuwa watumishi wa watu wa Taifa jingine. Njia moja bora ni kwa kila Taifa litawale nchi yake. Mali ya Taifa moja isitawaliwe na Taifa jingine.

Kusiwe na unyonyaji ndani ya Nchi

Kama vile hatutaki Taifa moja kunyonya Taifa jingine, pia hatutaki kuwepo na unyonyaji wa aina yeyote ndani ya nchi. Kusiwe na makundi ya watu wanaofanya kazi na watu wanaofanyiwa kazi. Tabaka ya watu wanaofanyiwa kazi ni tabaka ya wanyonyaji. Wanyonyaji ni nani? Tuchukue mfano wa kabaila mwenye ardhi. Tuseme, mathalani, hii ni ardhi ya Maganga. Analima chochote - pamba, pareto na kadhhalika - chenye manufaa. Wapangaji wake wa ardhi anawatoza kodi ya mazao. Katika magunia kumi ya kahawa

Maganga anachukua sita na kumwachia mpangaji wake magunia manne tu. Ardhi nyingine amepangisha kwa kujenga nyumba. Kila mwezi analipwa kiasi kadhaa na mpangaji wa ardhi. Maganga akifanya kazi ni “hobby” tu, yaani kama mchezo wa kujiburudisha. Hana haja ya kufanya kazi. Anaweza kwenda ng’ambo na huku nyuma manager wake anampelekea fedha. Anaweza kwenda kwenye mwezi, na kila rocket inayokwenda huko inampelekea cheque yake kwenye mwezi, kwa sababu ardhi ni yake.

Huyu rafiki yetu si mfanyakazi, ila ni mnyonyaji wa mali au jasho la wengine. Huyu hukaa hana wasi wasi wa kufanya kazi.

Mwingine ana kiwanda cha kufuma nguo. Ana wafanyakazi chungu nzima. Anafanya malipo ya mwezi na baki ni yake. Sio hivyo, kwanza hukata faida yake, halafu ndipo analipa mishahara. Yeye anakaa hafanyi kazi lakini kiwanda kinamletea maelfu ya fedha. Huyu ni mnyonyaji. Nasema basi kuwa katika nchi isiyo ya ujamaa kuna tabaka ya wafanyakazi na tabaka ya watu ambao hawafanyi kazi ila hufanyiwa kazi. Hawana haja ya kufanya kazi. Nchi hiyo si ya ujamaa.

Tukitaka kujenga ujamaa ni budi tupange utaratibu wa kuwa na tabaka moja tu - tabaka la wafanyakazi. Watu wote wawe wafanya kazi isipokuwa watoto wadogo, wazee wasiojiweza na vilema wasioweza kufanya kazi. Hao wote lazima wafanyiwe kazi. Mwingine ni mtu yeyote ambaye jumuiya au taifa limeshindwa kumpa kazi. Mtu wa namna hii ni budi Taifa limwangelie hali yake ya maisha mpaka apatiwe kazi. Wengine wote ni lazima waishi kwa kufanya kazi wenyewe.

Hili ni sharti namba moja la ujamaa, na linamaanisha kwamba nchi ya ujamaa ni nchi ya wafanyakazi na wakulima.

Malipo ya Haki

Sharti la pili ni kwamba wafanyakazi wote wanalipwa malipo ya haki kwa kazi wanazofanya. Malipo hayo yasiwe yanahitilafiana sana. Sababu ya kwanza ni kwamba binadamu hawahitilafiani sana katika uwezo wao wa kufanya kazi. Kwa mfano watu wawili wanalima, na wanalima kwa bidii zao zote. Halafu wanalipwa na “nature” (asili) bila kubaguliwa. Mavuno watakyopata hayatakuwa na tofauti kubwa. Ikiwa mmoja atapata mavuno zaidi kiasi cha kumwezesha kumwajiri mwenzake kutokana na malipo hayo ya “nature” basi jua kwamba kuna kitu kimepita kati hapo.

Mahitaji yetu ya lazima sisi binadamu ni chakula, nguo na nyumba. Tofauti ni ndogo sana, yaani hakuna hitilafu kubwa. Hakuna msingi wa kuwa na tofauti kubwa katika mahitaji haya. Hakuna msingi wa kumfanya mmoja apate zaidi sana kupita mwingine. Kwanini mimi nihitaji mara kumi zaidi ya mwenzangu? Nimepewa kwa nia gani? Tofauti kubwa namna hiyo haziambatani na siasa ya ujamaa.

Kusudi la ujamaa ni kuwa watu wote wanafanya kazi na wanalipwa kwa haki bila kuhitilafiana sana. Maana ya malipo ya haki ni malipo ambayo hayahitilafiani sana. Inapokuwa katika nchi sote tunafanya kazi na kuna watu wanaopata malipo kuliko wengine, basi kuna hitilafu.

Wananchi, nasema huu ndiyo ujamaa. Ni jambo jepesi kueleza maana ya Ujamaa na kukubaliwa. Kila ninapoeleza naona wote mnakubali. Lakini taabu yake ni kutimiza Ujamaa. Ni dhahiri kwamba tatizo kubwa ni kuutumiza ujamaa wenyewe.

Unyonyaji unaweza Kuzuiliwa

Katika ndani ya nchi, njia bora ya kuzuia unyonyaji - maana tamaa ipo - ni kuwanyima watu uwezo wa kuwanyonya wengine. Tunaweza kutekeleza jambo hili kwa sheria. Mtu asiruhusiwe na sheria kuweza kumnyonya mwenziye, na kuishi bila kufanya kazi. Uwezo huo tunaweza kuuondoa kwa sheria ni kwa mfano, mtu ananyonya kwa njia ya kumiliki ardhi, msitu, au kiwanda na anakiita ni chake lakini yeye hafanyi kazi. Anasema kisima cha mafuta ni changu, lakini wafanyakazi ni wengine. Anadai mafuta yaliyo chini ya ardhi ni yake binafsi na hayafanyii kazi. Utakuta mtu ana majumba tele na hana haja ya kufanya kazi. Anakula nyumba! Huyu anakula jasho la watu wengine, maana ana uwezo wa majumba. Hatuna budi kuzuia watu wasiwe na majumba, viwanda, misitu, mafuta, na kadhalika kwa mtindo wa unyonyaji.

Kuitumia Serikali Kukata mirija

Safari hii inapasa Halmashauri Kuu ya Taifa ipitishe Azimio kuiambia serikali ichukue hatua juu ya kutimiza siasa ya ujamaa. Serikali ihimizwe kuchukua hatua maana sasa tunaingia katika barabara ya ujamaa. Najua serikali itapokea mwito huu na itatimiza pamoja na kuangalia matatizo yoyote yatakayotokea. Sisi tunataka kuona hatua zinaanza kuchukuliwa kukata mirija ya wanyonyaji.

Ujamaa ni Imani

Kuitekeleza siasa halisi ya ujamaa kunahitaji imani. Kama imani ni muhimu sana katika Ujamaa haina budi imani hiyo ihubiriwe na kutimizwa na watu wanaoiamini. Imani ya siasa ni tofauti na imani ya dini. Padre au sheikh anaweza kuwahubiria wafuasi wake kwamba wafuate mambo anayoyafundisha lakini wasifuate au kuiga matendo yake. Watu hao wakifuata mafunzo hayo bila ya kujali matendo ya padri au sheikh wanaweza kuingia

peponi. Hii imani yetu ni ya kisiasa. Hii ni imani tunayoweza kuitimiza sisi. Sisi peponi yetu kwa imani hii yetu ni hapa hapa duniani. Sisi ndiyo mitume wa imani yetu hapa duniani.

Kwa hiyo ni vigumu sisi viongozi wa TANU kuwambia wanachama tendeni tunayosema lakini msitende tunayotenda sisi. Ni dhahiri kabisa sisi wenyewe tunaamini imani hii na tunaihubiri. Mnyonyaji atahubiriaje Ujamaa? Yabidi wahubiri wa Ujamaa wawe ni wajamaa kweli kweli.

Mkutano huu haunabudi upitishie Azimio lenye sehemu mbili. Katika sehemu ya kwanza, chama kihimiza serikali kutekeleza siasa ya ujamaa. Uwezo wa mtu kumnyonya mwingine uondolewe. Watu wamiliki mali kwa kutumia serikali na vyama vya Taifa. Serikali itumwe kutekeleza siasa hii ya ujamaa na kuleta taarifa mara kwa mara.

Sehemu ya pili ya azimio hilo inahusu wajibu wa viongozi wa TANU. Sisi wenyewe, kama wajamaa, tusiwe na tabia ya kunyonya. Sisi wenyewe viongozi wa TANU tuache kabisa aina zote za unyonyaji na tusiwe na njia nyingine ya kupata riziki nje ya kazi yetu wenyewe. Mimi Julius nisiwe na shamba ambalo ninafanyiwa kazi na vibarua. Haitakiwi mimi niko Dar es salaam na nina vibarua wanalima katika shamba langu. Halafu mtu ananiuliza iwapo napata fedha nyingine nje ya mshahara wangu. Namwambia nina mapato mengine. Yapi? Kutoka katika shamba langu kule Uzanaki. Unalima? Nina watu wangu huko na wanalipwa mishahara. Lo, umekwisha kuwa tajiri! Hapo nitakuwa mnyonyaji na sitimizi siasa ya Ujamaa.

Au tuseme mimi nina kiwanda cha kutengeneza viatu. Halafu kutokee tatizo la mishahara ya wafanyakazi. Huu unakuwa mgogoro wangu na NUTA. Namwita Waziri wa Kazi na kumwambia kuwa madai haya ya mishahara hayafai na angalia NUTA isidai dai mishahara kila siku. Kumbe hii ni njia ya kuifanya NUTA isiniandame kwa madai. Kwa matendo ya namna hiyo mimi nitakuwa ni adui wa Ujamaa. Au mimi ni director wa kiwanda cha sigara, machimbo ya Wiliamson, na kadhalika. Nahudhuria mikutano kidogo. Lakini nalipwa, nakula nashiba na sifanyi kazi. Hivyo sitakuwa mjamaa.

Tuseme mimi nina majumba kila mahali. Majumba yangu ya Dar es salaam yamepangwa na wananchi na mengine yamepangwa na mabalozi (makofi). Sijambo kabisa. Sasa serikali inaleta sheria mtu asitoze kodi zaidi ya 14% ya thamani ya nyumba yenyewe. Na sisi ndiyo wakati huu tunapata majumba maana hatukuwa na kitu. Mimi na wapangaji tu makundi mawili.

Au mimi hivi vyote sina. Ila nina kampuni ya mabasi. Mabasi yangu yanakwenda katika barabara mbalimbali. Nafanikiwa sana. (Kicheko). Watu wanaanza kupiga kelele juu ya gharama za uchukuzi kwamba zimezidi mno. Mimi sitafurahia jambo hili maana huenda faida yangu ninayopata ikapungua. Madai yao na yangu ni mbali kabisa.

Hii si mifano tu, ila hizi ndizo shughuli ambazo zitaguswa wakati wa kutimiza Ujamaa kamili. Mambo yaliyotajwa hapa kama mifano yataeleza matatizo tutakayo pambana nayo wakati wa kutimiza ujamaa.

Nia yetu ni kuona kuwa Serikali inachukua njia zote kubwa za kuzalisha mali na kuzifanya za umma. Kusiwe na mtu ambaye ataruhusiwa kumnyonya mtu mwingine

Masharti kwa Viongozi

Katika Azimio moja hamna budi waambiwe viongozi wa TANU kwamba ni mwiko kwa Viongozi wa TANU kuishi kwa jasho la watu wengine (makofi). Sharti Viongozi wawe wafanyakazi au wakulima. Viongozi wasiruhusiwe kuwa na mashamba yanayoendeshwa na vibarua; wasiwe Wakurugenzi katika kampuni za kikabaila au za kibepari; wasiwe na hisa katika makampuni na majumba ya kupangisha.

Halafu hatuna budi tuongeze jambo jingine. Hili ni juu ya mishahara. Mtu anafanya kazi na analipwa mshahara wa haki. Uwezo wa mtu kufanya kazi usiwe kama bidhaa ya kuuza. Kinachotakiwa ni kwamba mtu anaitumikia nchi na nchi inakulipa pato la kutosha kumudu maisha ya kawaida na

nyongeza kidogo ya kununua sigara. Mimi nafanya kazi ya Raisi wa Jamuhuri, na nalipwa mshahara wa Raisi wa Jamuhuri. Pia mimi ni Raisi wa TANU, na ning'ang'anie kulipwa mshahara.(Kicheko). Lakini mimi ni Waziri wa Mambo ya nchi za Kigeni na nidai kulipwa mshahara pia.(Kicheko). Malipo madogo madogo nayo je? Mara nyingine nafanya kazi kama Public Relation Officer wa Jamuhuri na naweza kudai malipo. Tuseme, mathalani, zote ninalipwa. Hili ni jambo la kijinga maana haiwezekani kuzifanya saa za siku zikawa zaidi ya 24. Mtu mmoja hawezi kuzifanya kazi hizo zote kwa wakati mmoja. Haina maana kuwa kwa kila kazi mtu anayofanya ni budi alipwe. Hili si jambo geni katika TANU. Kwa mfano Mzee John Rupia, alipokuwa Makamu wa Raisi wa TANU, hakuwa akilipwa mshahara au posho yoyote na TANU maana alikwa na biashara zake zilizompa pato la kumtoshia. Wakati mmoja nilichaguliwa na Gavana kuwa Mbunge. Mara tu nilipopata mshahara wa Mbunge nilikataa kulipwa posho ile yangu ya Rais wa TANU. Wakati mmoja nilikuwa na akiba kidogo nikanunua hisa katika kampuni ya East African Breweries Ltd. Mwaka 1961 tulipoingia serikalini nikamwambia Mheshimiwa mmoja achukue zile hisa zangu maana halingekuwa jambo la manufaa na kisiasa mimi kuendelea kuwa na hisa hizo. Yule Mheshimiwa kazichukua zile hisa na mpaka leo hajanilipa hata senti moja. (Kicheko).

Basi habari hii ya mishahara mingi tuliikataa katika TANU tangu zamani. Mwiko huu ulivunjika hapo katikati, na kahoma ka kupatapata kalipanda sana. Tuvunje hiyo tamaa! Sasa tuna Viongozi wa TANU wanalipwa mishahara miwili au zadi kwa kutegemea vyeo walivyo navyo.

Tuazimie kuwa katika miiko ya TANU ni mwiko kwa kiongozi wa TANU kulipwa mshahara zaidi ya mmoja. Kwa upande wa wabunge. Baada ya kulipwa mshahara wao wanaweza pia kulipwa ile constituency allowance ya sh. 500/= kwa mwezi. Juu ya hapo hakuna.

Nimechukua muda wa saa mbili kueleza tu maana ya ujamaa. Lakini kutimiza ni taabu. Juzi nilipowahutubia Makamishna wa Mikoa nilipata habari baadaye kuwa wengine hawakulala usingizi. Leo nadhani wote watalala usingizi. (Kicheko).

Siasa ya Kujitegemea

Hivi juzi katika sherehe ya kuadhimisha sikukuu ya Jamuhuri nilitangaza siasa ya kujitegemea. Katika mkutano huu tujitahidi tukubaliane katika juhudi ya kutimiza siasa ya kujitegemea.

Ni kosa Kutegemea Pesa tu

Kosa moja kubwa sisi tumefanya ni lile la kudhani kwamba njia kubwa ya kuleta maendeleo ni njia ya fedha. Mazungumzo yote yamekuwa ni juu ya fedha, fedha na mikopo! Mpango wetu wa maendeleo wa miaka mitano umetilia mkazo sana juu ya fedha. Matatizo yetu mengine nayo ni juu ya fedha. Waziri wetu akienda ng'ambo habari zote hutangazwa sana kuhusu mazungumzo yake ya kuomba misaada ya mikopo ya fedha. Akirejea nyumbani huita mkutano wa waandishi wa habari na kuwaeleza mafanikio ya mazungumzo yake ya maombi ya fedha. Hata kama hakuleta chochote anawapa wananchi tumaini.

Kosa lingine ni juu ya kukaribisha mirija. Tumekaribisha makampuni ya mabepari ambao wenyewe wana woga juu ya usalama wa mali yao. Tukawahakikishia kuwa mirija yao haitaguswa na Serikali, na kama ikiguswa kidogo kutakuwa na fidia ya kweli na ya haki. Tukapitisha sheria ya kulinda makampuni ya kibepari na mirija yao. Ikawa tumewaalika walete mirija yao. Hiyo ikawa siasa yetu. Tukaambizana semeni vizuri na Marekani, Uingereza, China, Ujerumani na kadhalika. Pia semeni vizuri na makampuni ya kila aina. Hatusemi semeni vizuri na wasukuma au Wagogo. Kutosema na Wagogo ni kosa maana ni kujidanganya kuomba misaada ambayo nayo haiji kwa wingi. Hivi karibuni Raisi wa Amerika, Bwana L. B. Johnson alitangaza kuwa Marekani itatoa £195 milioni kama msaada kwa bara zima la Afrika mwaka huu. Fedha hizo ukizigawa kwa waafrika kila mtu atapata kiasi cha shs. 3/- tu. Lakini jumla ya matumizi ya Serikali ya Marekani mwaka huu ni £46,000 milioni. Wanachopewa Waafrika ni £195 milioni tu. Hii ni nini? Waamerika wamepunguza misaada yao kwa bara la Afrika. Kama hali ni hiyo, tupeleke

Mawaziri wa kiafrika kwenda kugombania fedha hizo. Hivi kweli litakuwa jambo la busara kwa Waafrika kufikiri kuwa bila msaada wa Marekani hakutakuwa na maendeleo? Hivyo sivyo!

Hebu tuangalie mchango wa watoto yatima na tujiulize ni matajiri wangapi wamechanga fedha hizo. Zaidi kabisa mchango huu unatunishwa na watu wetu ambao si matajiri. Matajiri hutozwa kodi na serikali. Ni kwa njia ya kodi na si kuomba omba kunakoiwezesha nchi kupata fedha za matajiri. Ipo wapi Serikali ya kuwatoza kodi matajiri wa dunia wasaidie nchi maskini. Tunangojea hiari yao ya kujitoza kodi na kutoa misaada. Huku ni kujidanganya. Nchi inayotazamia hivyo inajidanganya na misaada huenda isije. Hata kama mtego ungenasa misaada au mikopo, hiyo si kukaribisha mirija? Hivyo ndivyo tunavyotaka?

Tunahangaika, lakini hatupati misaada hiyo, na ikipatikana ni kidogo tu. Iko migogoro mizito ya kutishana kwa misaada ya mikopo. Mnaambiwa wazi wazi kama mkichukua mali ya raia wetu msaada hampati ng'ò! Tukifanya hivyo tunatishwa misaada itakatwa katwa. Matisho hayeshi. Sasa matisho haya ingekuwa kila tisho mna hakika nalo mkasema potelea mbali, na kwa miaka mitano au kumi hivi tunaweza kuvumilia fedheha hii lakini baada ya hapo misaada hii itakuwa imekwisha ijenga Tanzania kuwa bora na safi kabisa. Lakini ni uongo mtupu. "This is not true". Hakuna nchi duniani sasa hivi inapata misaada mingi kama India. Inapata misaada mingi sana kutoka kwa Marekani, Urusi, Ujerumani, Uingereza, Ufaransa, Australia, Sweden na kadhalika. Lakini Wahindi hawajataamka siasa ya kujitegemea. Na sasa ni miaka ishirini tangu India ilipojitawala. Lakini wapo karibu pale pale! Taifa la watu milioni mia tano limejitawala kwa muda wa miaka ishirini liko karibu pale pale. Akikohoa kiongozi wao hakuna mtu anayeuliza nani kakohoa huku. Taifa la watu milioni mia tano ambalo limejitawala kwa muda wa miaka ishirini na likikohoa watu hawana habari. Afadhali hata Castro akohoe anasikika zaidi. (Kicheko). Juzi juzi nimemsikia Mrs Ghandhi akipiga kelele kuwa masharti aliyopewa juu ya msaada wa chakula yalikuwa magumu sana. Ameahidiwa chakula na Marekani lakini masharti aliyowekewa ni ya ajabu. Wanasema asifanye biashara na Cuba wala North Vietnam. Lakini India haifanyi biashara ya silaha na Cuba,

na North Vietnam hawafanyi biashara na India tangu 1962. Lakini wakubwa wamemwambia kama unataka chakula zaidi usifanye biashara na watu hawa tunaogombana nao. Nchi hizi ndogo zinamfanya mkubwa mmoja anaiambia nchi moja kubwa sana maneno machafu kama hayo.

Nasema siasa hii ya misaada hata kama ingekuwa tunaweza kuipata ina taabu. Lakini nasema ni vigumu kuipata. Hatuipati! Siku moja itafika duniani humu itakuwa kuna Serikali ya dunia nzima inatoza mitajiri kodi kusaidia watu maskini. Lakini kabla ya siku hiyo maskini msitumainie fedha za wakubwa. Hamzipati japo kwa sala! Maana mali duniani ndiyo ugomvi mkubwa hata katika misahafu. Mitaifa mikubwa yote duniani inaweza kufananishwa na mikristo. Na ndiyo ile msahafu wao unasema kwamba alikwenda Mheshimiwa mmoja tajiri kwa Bwana Yesu akamwuliza ili niende peponi panahitajika nifanye nini? Akamwambia tii amri kumi za Mungu.

Akasema nazitii. Akamjibu kuwa ni vizuri sana. Akamwambia asali. Akamjibu anasali sana. Akamwambia afunge, naye akasema anafunga. Akamwambia atoe zaka, naye akasema anatoa zaka. Bwana Yesu akamwambia kama hayo yote unayatimiza vema, lakini sasa kilichobaki nenda kauze mali yako yote uwape maskini halafu uje unifuate. Mheshimiwa huyu hakuonekana tena kwa Bwana Yesu kuuliza njia ya kwenda peponi. (Kicheko). Baada ya hadithi hii Bwana Yesu akasema tajiri kwenda peponi ni sawa sawa kabisa na ngamia kupita katika tundu la sindano. Lakini Bwana Yesu hakutaka kuwakatisha tamaa matajiri. Kwa hiyo alisema lisilowezekana kwa binadamu kwa Mwenyezi Mungu linawezekana. (Kicheko).

Kusema kwamba hii ndiyo njia ya kufika peponi, mitajiri haikubali ng'o. Sembuse maisha ya hapa hapa duniani, mijitu mikubwa hii Marekani, Mijerumani, Mingereza, Mifaransa, Mirusi na kadhalika ijitoze kodi yenyewe kwa hiari yao kwa sababu ya kuinua Afrika, India, Pakistan na kadhalika haiwezekani. "It is not possible". Misahafu ya dini ya kikristo imehubiriwa karibu miaka elfu mblili, lakini hajjafanyika hiari. Zaka za Jumapili wanatoa. Unaingiza mkono mfukoni tena unafurahi sana umesaidia maskini shilingi moja (kicheko). Hii inafikia kiasi cha kumdanganya Mungu. (Kicheko)

Sasa hii mitaifa mikubwa inafanya vile vile kama mnyonyaji wa kanisani. Utamwona tajiri mkubwa leo anatoa shiling moja na Jumapili nyingine anatoa nyingine na kama anataka ajikoshe kabisa anajenga msikiti. (Kicheko). Tukikuuliza hapa mbele ya hadhara ulipata wapi fedha hizi za kujenga msikiti huthubutu kusema, na Mungu anajua. Sasa unatudanganya sisi bwana! Hii ni sawa na mwenendo wa mataifa haya makubwa, kama hivyo Marekani wanatoa £195 milioni kama msaada kwa Bara la Afrika. Matumizi yao wenyewe mwaka huu ni pauni milioni arobaini na sita elfu, halafu anaingiza mkono mfukoni anatoa shilingi moja anawapa Waafrika na nafsi yale inafurahi tumewapa Waafrika shilingi moja Jumapili. (Kicheko).

Tena wanajisiifu sana na kujitapa kwamba watawashawishi mataifa mengine nayo yatoe. Na Waafrika nao mipango yao ya maendeleo itegemee hizo zaka za jumapili? Zaka za Jumapili hazijapata kuleta maendeleo katika nchi yoyote. (Kicheko). Itakuwa miujiza sana iwapo zaka za Jumapili zitaleta maendeleo katika Afrika. Mimi naamimi hazileti.

Kazi Huleta Maendeleo

Kitu kinacholeta maendeleo ni kazi tu ya watu katika nchi yao wanasema tutafanya kazi na kwa kazi yetu yatakuja maendeleo. (Makofi). Hawa wanyonyaji wakubwa watakuja na sio kwamba watakataa kuja. Mwaka jana mwishoni ndipo tulipovunja uhusiano na Waingereza. Uingereza ilitunyima msaada wao wa pauni milioni saba na nusu pamoja na misaada ya aina zingine. Kuna Msukuma ana habari kwamba Waingereza walitunyima msaada wa pauni saba na nusu? Hawana habari hata kidogo! Mimi tu najua habari hizi. Lakini mwaka huo wa 1966, mwaka tuliiovunja uhusiano na Uingereza hata kufika mwezi wa Octoba, walikuwa wamenunua bidhaa zetu kwa pauni milioni tano zaidi kuliko mwaka uliopita, mwaka tuliokuwa tuna uhusiano nao. Hapo wasukuma walielewa kuwa fedha hizo zimetokana na pamba yetu na si zaka za Jumapili. Pamba yetu imetuletea pauni milioni tano zaidi ya mwaka uliopita pamoja na kukata vipande vyao vya zaka. Hawa wenzetu walioendelea wakiona kinono katika nchi zetu

hawataacha ila wataendelea tu kuwapo. Na unono utaletwa na jitihada zetu.

Kwa hiyo nasema siasa ya kujitegemea ndiyo siasa ya peke yake ya kuinua nchi yetu. Tunayo mifano. Nasema ningependa mtu anitajie mfano wa nchi ambazo duniani zimekwisha kuendelea kwa misaada ya zaka. Atasema nchi fulani ya kwanza, ya pili, ya tatu, ya nne zimeendelea sana kwa zaka ya Jumapili. Hakuna hata moja. Lakini ziko dalili za nchi ambazo kwa misaada ya zaka hizi zinarudi nyuma. Nasema kwamba "typical example" (mfano halisi) ni India. Kusema kweli misaada ya namna hii inafanya watu mnafuata siasa ambayo inawapelekeni shimoni badala ya kuwapelekeni katika nchi ya baraka.

Iko mifano mingine kwamba kujitegemea dalili zake zinafanana vingine vingine. Ingawa nchi yenyewe haitamkiki siku hizi, nchi yenye mfano huu bora ni China. China yenyewe haijatimiza miaka ishirini tangu kupata uhuru. India imetimiza miaka ishirini ya kujitawala. China ilijitawala kutokana na vita. Lakini India ilipata uhuru wa kisiasa kwa njia ya amani tulivyopata.

China walipata uhuru wao mwaka 1949 wala hawajatimiza miaka ishirini. Lakini walianza vita vya kuwatoa Wajapani katika nchi yao. Walikata shauri kuwatoa Wajapani kwa risasi. Wakawa wanasaidiana na Marekani na Warusi katika kuwafukuza Wajapani watoke China. Baada ya vita vya kumwondoa Mjapani kwisha vikazuka vita baina ya Wachina na Wachina. Wakomunisti waliongozwa na Mao Tse-Tung na Nationalist waliongozwa na Chiang Kaishek. Hawa Nationalist wakisaidiwa na mtu mkubwa–Marekani. Vikawa vita vikali vya kukung'utana na hatimaye Nationalist walishindwa wakakimbilia katika kisiwa cha Taiwani na mpaka leo wako pale. Ugomvi wa Mchina na Marekani ukaendelea mpaka leo ungali upo.

Mara baada ya miaka miwili ikazuka vita ya Korea. Wachina wakatoa onyo kwa Marekani asisogee karibu na China, lakini Marekani kafikiri ni mchezo. Walipoona hatari inazidi wachina wakaingia katika vita kule Korea. Miaka miwili tu baada ya vita wakatumbukia tena katika vita vya Korea wakawazuia

Marekani wasivuke wakaleta ghasia. Kwa hiyo wao kutokana na vita ni mwaka 1952. Tangu hapo mpaka hivi sasa ndiyo Machina wanaijenga nchi yao. Lakini wakikohoa hata kwa ugomvi wao wenyewe ndani kwa ndani dunia inauliza kuna nini! Hawapati misaada. Misaada waliyopata ni ya wakati ule kabla ya Stalin hajafa. Urusi iliwasaidia, lakini baada ya hapo misaada ikakatwa. Basi nchi ya China haipati misaada; inajitegemea yenyewe tu. China ina watu milioni mia saba na ni Taifa la kwanza kwa wingi wa watu. India ni Taifa la pili kwao. Katika nchi yao hakuna njaa, wote wanavaa, hakuna omba omba barabarani, hakuna tajiri lakini hawana maskini. Wanajiona kabisa wako katika nchi yao, na idadi ya watu wao wenye silaha ni wengi sana. Wana morale au jeuri kubwa sana na hawaoni kwamba kuna watu wengine duniani wanaoweza kuwachezea hovyoy. Wanasema kila analoweza binadamu na wao lazima waweze kama si leo ni kesho. Wamelipua dudu lao na dunia ikawa na wasiwasi. Wengine wakasema lile dudu lilikuwa chafu. Lakini wamelipua! Waheshimiwa sasa wana wasiwasi mkubwa duniani. Imekuwa nguvu ya Uchina imeunganisha nchi zote tajiri. Nchi hizo zote zina wasiwasi na zinashauriana jinsi ya kuepuka balaa. Kwa nini? Kwa sababu ya siasa ya kujitegemea. Wachina wametamka na wametekeleza siasa ya kujitegemea. Nchi yao ina watu milioni mia saba na inazingatia siasa ya kujitegemea badala ya kuombaomba misaada. Wamefanikiwa.

Lakini si lazima iwe nchi kubwa ndipo iweze kujitegemea. North Vietnam siyo nchi kubwa. Ina watu wapatao milioni kumi na saba. Hawana mirija katika nchi yao.

Hawakubali mrija hata mmoja katika nchi yao. Lakini Wafaransa walipofanya jeuri kwao waliwatandika katika vita mpaka wakatoka.

Mara Marekani wakajitumbukiza. Sasa Marekani wanaambiwa mtatoka. Kusema kweli Marekani wako taabani pale, na wanatafuta njia za kutoka. Wanataka mazungumzo na watu hawa watoke. Lakini wananchi wa Vietnam wanawaambia mandhali mmefika hapa mtatoka hapa kwa njia ya risasi (kicheko). Hawataki mazungumzo maana Marekani hakuzungumza nao wakati walipokuja. (Kicheko). Watu hawa milioni kumi na saba tu

na kujitegemea kwao kumewapa jeuri ya kuwaambia Marekani kwamba watatoka tu bila ya mazungumzo.

Sasa nasema hili ni fundisho kubwa. Ni fundisho kwamba watu mnaweza hata mkiwa wachache mkasema na sisi ni watu tunaweza kukaa mahali petu tukakataa jeuri ya kila aina. Wale hawapati misaada. Tangu walipomtoa Mfaransa mwaka wa 1954 vita havijesha kwao. Wamezaliwa watoto katika vita na hawajui amani. Nguvu yao ni kujitegemea maana kama ni misaada hawana misaada kutoka katika makampuni, na kwa kiserikali nchi inayowasaidia zaidi ni China na Urusi kidogo. Kwa hiyo hii ni jeuri yao wenyewe ya kujitegemea.

Tufunge Mikanda

Ziko dalili za dhahiri duniani za nini kinatokea mnapotegemea mno mataifa mengine, na nini kitatokea mnapochukua siasa ya kujitegemea wenyewe. Dalili zake duniani ni za wazi wazi kabisa. Sasa hapa Tanzania, kama hivyo ndivyo, tuamue si kwa maneno lakini kwa vitendo kwamba tunataka kujitegemea pia tukubali maana yake kwamba kama tunataka kujitegemea ni lazima tutafunga mikanda. Lakini mikanda hiyo baada ya miaka kumi tunaweza tukaonekana kuwa hali yetu ni barabara. Lakini habari ya kusema kwamba tutajitegemea halafu wengine mnaishi kama akina Mukhi, haiwezekani. Nasema vile vile kuwa siasa ya kujitegemea ukiitamka watu wanaikubali, lakini pamoja na maana yake vile vile kwamba mambo ya fahari, mali zinatupwa bure, upuuzi, uvivu, na ujinga lazima viachwe. Kinachohitajika ni kwamba mali isitumike hovyoy badala ya kutumiwa kwa kuendesha nchi, kwamba watu hawazururi hovyoy badala ya kufanya kazi, na kwamba ardhi tunayo.

Vitu tunavyohitaji

Katika vitu tunavyohitaji ni ardhi na hii tunayo kubwa sana. Pia tunahitaji watu. Lakini watu tunao. Mimi nadhani kwamba watakoahesabiwa watu tutagundua kuwa nchi yetu ina watu kati ya milioni kumi na mbili na milioni kumi na tano. Tuna watu wengi sana katika nchi hii, tena watu wenyewe ni vijana, maana tuna wazee wachache sana katika nchi yetu. Ni vigumu kwenda katika mkutano mkubwa ukakuta wazee wengi, utakuta vijana ndiyo wengi sana. Mzee wa kwetu tunayemwita mzee ana miaka arobaini kama mimi na mvi tunamwita mzee. Hatuna wazee wengi katika nchi hii maana wengi wao walikufa kutokana na taabu zilizokuwepo na maisha yenyewe yalikuwa ya dhiki na matata. Hatuna wazee wengi kama utakavyokuta katika nchi za Ulaya au China. Nchi yetu ni nchi ya vijana; sisi wote ni vijana na damu yetu bado motomoto. Kwa mfano mimi bado miaka thelathini nitimize umri wa Raisi De Gaulle wa Ufaransa. Sasa sisi ni watu ambao kama tukikusudia mbele yetu tunaweza tukaona mabadiliko (changes) ambayo tumeyaleta wenyewe. Tunaweza tukaibadili nchi na tukaona kuwa tumeibadili nchi yetu. Huko mbele kwetu ni kurefu Mungu akipenda. Lakini lazima tuamue namna ya ujana maana yake tunaweza kukabili shida. Siyo tena tunaamua kama wagonjwa. Lazima tuamue siasa ya watu vijana wanasema tunaweza tukabadili shida miaka kumi au ishirini inayokuja, potelea mbali tuone nchi yetu itakuwaje.

Siasa Safi Na Uongozi Safi

Nasema nchi tunayo na watu tunao. Tunachotaka ni siasa safi. Na mimi naamini siasa safi ni kama hii tunayoieleza, siasa hii ya kujitegemea, halafu na uongozi safi. Maana nchi haiendi bila kuwa na uongozi safi. Nchi ni lazima iongozwe safi. Itaongozwa na nani? Itaongozwa na TANU. Ndilo neno langu la mwisho-TANU. (Makofi).

Kujenga TANU

Kitu kingine mtakachokubaliana katika mkutano huu ni kusema TANU hii tuliyo nayo na namna yake ilivyo ni chombo kamili cha kutimiza siasa ya namna hii au chombo hiki kinataka kutengenezwa vingine. Hilo nalo tungelizungumza. Nadhani na hilo tutaliacha maana tumelizungumza siku nyingi, lakini tualizungumza katika mazungumzo yenyewe kama TANU yetu ilivyo hivi sasa ndiyo inayohitajika iongoze. Maana yake, kama hiyo ndiyo siasa tunayoitaka kuifuata kwamba uongozi ni kitu cha lazima, hakuna kitu kingine cha kuweza kuongoza isipokuwa TANU. TANU peke yake ndiyo inayoweza kuonana na kila mtu katika nchi yetu na kumwambia siasa yetu ya kuindesha nchi yetu ni kadha, kadha na kadha. TANU ndiyo itakayomfikia kila mtu na kumwambia bwana siasa yetu ni kufunga mikanda, wako mbona unalegea? Ni TANU peke yake inayoweza kumwambia mtu mbona mkanda wako unalegea nasi tumeambiwa wote tufunge mikanda ndipo tutaweza kuipeleka nchi yetu mbele.

Watu wanaoweza kufanya hivyo ni viongozi wa TANU na hasa Mabalazi wa mashina ya TANU lakini waelewe ni nini kazi yao. Sasa hivi tunawapangia kazi nyingine ambazo si zao, kama vile kukusanya kodi. Si kazi yao kukusanya kodi ila kuona kama watu wanafunga mikanda. Kila mmoja wao akitamka kusema shina langu pamoja na mimi tumefunga mikanda ndipo tunajua Tanzania nzima imefunga mikanda, na inafanya kazi.

Kwa hiyo hatuna budi tuzungumze TANU kwa sababu TANU ndicho chombo peke yake cha kutimiza siasa hii ya ujamaa na kujitegemea. Hakuna njia nyingine ya kuitimiza. Ukisema serikali, kuna ofisi ngapi za serikali zitaenea katika nchi hii? Hakuna namna nyingine isipokuwa kuna chombo chetu kimoja tu, nacho ni TANU na uongozi wake. Kwa hiyo mkutano huu itabidi uzungumze juu ya jambo hili la uongozi wa TANU. Kama hii ndiyo siasa tunayotaka ya ujamaa na ya kujitegemea, TANU ni chombo ambacho kinafanana na shabaha hizi au tukiunde upya?

Uanachama

Zamani tulikuwa tunategemea sana wingi wa watu. Tulikuwa tunapokea tu bila kujali sifa za mtu anayetaka kuwa mwanachama. Kazi iliyopo sasa ni kuwa chama kishughulike sana kuwafundisha wanachama imani ya TANU. Tutilie mkazo sana jitihada za kupokea wanachama barabara.

Asanteni sana kwa kunisikiliza. Mimi ninayo hakika kuwa mkutano huu utakuwa wa maana katika historia ya nchi yetu na chama chetu kama ule mkutano wa Tabora. (Makofi- Nyerere-Nyerere-Nyerere)

Nyongeza

WALIOHUDHURIA

Wakuu wa Chama:

1. Mheshimiwa Mwalimu Julius K. Nyerere, - Rais,
2. Mheshimiwa Rashidi M. Kawawa, - Makamu wa Rais,
3. Mheshimiwa Oscar S. Kambona, - Mwandishi Mkuu,
4. Mheshimiwa A.Z. Nsilo Swai - Mweka Hazina Mkuu,

Wajumbe wa Kamati Kuu

5. Mheshimiwa John Rupia, - Halmashauri,
6. Mheshimiwa Bibi Titi Mohamed, - Halmashauri,
7. Mheshimiwa I. M. Bhoke Munanka, - Halmashauri ,
8. Mheshimiwa M.M. Kamaliza, - Halmashauri,
9. Mheshimiwa Rajabu Diwani, - Halmashauri,
10. Mheshimiwa M.Mwinyikambi, - Halmashauri,
11. Mheshimiwa Dossa Aziz, - Halmashauri,
12. Mheshimiwa S.J. Kitundu, - Halmashauri,
13. Dr.Wilbert A. Klerruu, - Halmashauri,

Wajumbe wa Halmashauri Kuu ya Taifa:

Mkoa wa Arusha

14. Mheshimiwa Hamisi Amiri, - M.N.E.,
15. Mheshimiwa Jackson Kaaya, - Mwenyekiti wa Mkoa,
16. Mheshimiwa A.W.Mwakang'ata, - Mwandishi wa Mkoa,

Mkoa wa Pwani

17. Mheshimiwa Bibi Tatu Mzee, - M.N.E.,
18. Mheshimiwa O.O.Londo, - Mwenyekiti wa Mkoa,
19. Mheshimiwa M. Songambebe, - Mwandishi wa Mkoa,

Mkoa wa Dodoma

- 20. Mheshimiwa Shariff Hussein - M.N.E.
- 21. Mheshimiwa Bi Kijakazi Feruzi - Mwenyekiti wa Mkoa
- 22. Mheshimiwa J.B. Mwakangale - Mwandishi wa Mkoa

Mkoa wa Iringa

- 23. Mheshimiwa Salehe Masasi - M.N.E.
- 24. Mheshimiwa S.S.Chamshama - Mwandishi wa Mkoa

Mkoa wa Kigoma

- 25. Mheshimiwa Maduwa Hamisi - M.N.E.
- 26. Mheshimiwa Masudi B. King'ombe - Mwenyekiti wa Mkoa
- 27. Mheshimiwa R.S. Msangi - Mwandishi wa Mkoa

Mkoa wa Kilimanjaro

- 28. Mheshimiwa R.N.Saidi - M.N.E.
- 29. Mheshimiwa Shadrack E. Ngowi - Mwenyekiti wa Mkoa

Mkoa wa Mara

- 30. Mheshimiwa P.H. Irungu - M.N.E.
- 31. Mheshimiwa M. M. Mazubesi - Mwenyekiti wa Mkoa
- 32. Mheshimiwa S.K.Luangisa - Mwandishi wa Mkoa

Mkoa wa Mbeya

- 33. Mheshimiwa Bi. Fatina Mwashambwa - M.N.E.
- 34. Mheshimiwa E.M. Mwangoka - Mwenyekiti wa Mkoa
- 35. Mheshimiwa O.M.Marwa - Mwandishi wa Mkoa

Mkoa wa Morogoro

- 36. Mheshimiwa Hassani Shungu - M.N.E.
- 37. Mheshimiwa M.A.Elbasuni - Mwenyekiti wa Mkoa
- 38. Mheshimiwa C.M.Kapilima - Mwandishi wa Mkoa

Mkoa wa Mtwara

39. Mheshimiwa J.A. Nzunda - Mwandishi wa Mkoa

Mkoa wa Mwanza

40. Mheshimiwa Charles Mponeja - M.N.E.
41. Mheshimiwa M.H.Majaliwa - Mwenyekiti wa Mkoa
42. Mheshimiwa J.K.B.Nyerere - Mwandishi wa Mkoa

Mkoa wa Ruvuma

43. Mheshimiwa Bi. Zaituni Fadhili, - M.N.E.
44. Mheshimiwa E.B.M. Barongo, - Mwandishi wa Mkoa

Mkoa wa Shinyanga

45. Mheshimiwa S.S.Ng'wanang'walu - M.N.E.
46. Mheshimiwa Thomas Ntegwa - Mwenyekiti wa Mkoa
47. Mheshimiwa Chief Humbi Ziota - Mwandishi wa Mkoa

Mkoa wa Singida

48. Mheshimiwa Dominico Misano - M.N.E.
49. Mheshimiwa L.R.S.Nkindwa - Mwenyekiti wa Mkoa
50. Mheshimiwa P.A. Kisumo - Mwandishi wa Mkoa

Mkoa wa Tabora

51. Mheshimiwa Bi Amina Maufi - M.N.E.
52. Mheshimiwa R.G.H.Chiriamkubi - Mwenyekiti wa Mkoa
53. J.W.L.Makinda - Mwandishi wa Mkoa

Mkoa wa Tanga

54. Mheshimiwa Abdallah R.Sembe - M.N.E.
55. Mheshimiwa Hamisi Heri - Mwenyekiti wa Mkoa
56. Mheshimiwa R.M.Kundyia - Mwandishi wa Mkoa

Mkoa wa West Lake

57. Mheshimiwa H.S.Kayamba - M.N.E.
58. Mheshimiwa Twaibu Songoro - Mwenyekiti wa Mkoa

Co-operative Union of Tanganyika (CUT)

59. Mheshimiwa W.R.Kapinga - Mwandishi Mkuu
60. Mheshimiwa Sangito L.Kaaya - Mjumbe

Tanganyika African Parents Association (TAPA)

61. Mheshimiwa T.S.Samjela - Mwandishi Mkuu
62. Mheshimiwa Mohamedi Mussa - Mjumbe

National Union of Tanganyika Workers (NUTA)

63. Mheshimiwa M.M.Kamaliza - Mwandishi Mkuu
64. Mheshimiwa A.C.A Tandau - Mjumbe

TANU Youth League (T.Y.L)

65. Mheshimiwa H.T.Kiwaya - Mjumbe
66. Mheshimiwa A.S.Kasongo - Mjumbe

Katibu Mkuu wa Rais wa Jamhuri

67. Mheshimiwa J.Namata - Katibu Mkuu

Attorney General

68. Mheshimiwa R.W.G Rugarabamu - Acting Attorney General

WASIOHUDHURIA

Mkoa wa Klimanjaru

69. Mheshimiwa L.P. Dantes-Ngua - Mwandishi wa Mkoa
Alikuwa katika likizo ya matibabu.

Mkoa wa Mtwara.

70. Mheshimiwa M.M.Kalemaga - M.N.E.
Alikuwa mgonjwa.
71. Mheshimiwa L.D.Mhina - Mwenyekiti wa Mkoa
Alikuwa Mgonjwa.

Mkoa wa West Lake

72. Mheshimiwa P.C.Walwa - Mwandishi wa Mkoa
Alikuwa Safarini Tangiers, Morocco.